

RV. 7 KVISLA, RØO-ÅRSET UTREDNING KULTURARV

Oppdragsnavn **RV7 VINDEGGLEET-VESLEHAUG**
Prosjekt nr. **1350049592**
Mottaker **Hol kommune**
Dokument type **Forenklet utredning**
Versjon **1**
Dato **20.09.22**
Utført av **HEAK**
Kontrollert av **JSKY**
Godkjent av **AFKOST**

INNHOLDSFORTEGNELSE

1.	Eksisterende situasjon	1
2.	Kulturminner	2
3.	Kulturmiljøer	9
4.	Kulturhistoriske landskap inkludert bylandskapet	9
5.	Bygninger, anlegg, nasjonal plan vegkulturminner	10
6.	Beskrivelse av planforslaget	20
7.	Virkning av planforslaget	20
8.	Avbøtende tiltak	22
9.	Hva som ikke blir løst	Error! Bookmark not defined.

1. Eksisterende situasjon

Området er preget åpent dallandskap med bratte åssider som består av dyrka mark, beitemark, skog og spredt bebyggelse. På 18- og 1900-tallet var det få beboere i Hol som klarte seg uten å leve av jorda og dyrene. Dette har satt sitt preg på både landskap og bebyggelse. Det er funnet spor av mennesker i Hol kommune stammer helt fra steinalderen.

I og rundt planområdet finnes mange registrerte kulturminner i form av kullgroper som kan dateres tilbake til jernalderen. I 1946 var det blitt registrert 87 jernvinneplasser og 810 kullgroper mellom Geilo og Ustaoset. I dag er det derimot ikke registrert så mange kullgroper, men data fra LIDAR viser potensiale for flere. Disse kan være del av den omfattende kull- og jernfremstillingen som foregikk i øvre del av Hallingdalen (Viken fylkeskommune, 2022). I nærheten av planområdet finnes også flere tradisjonslokalteter som blant annet en markeds plass som angivelig er fra middelalderen (Id 106268). Følgende står om markeds plassen hos Askeladden: «Tradisjonen forteller at til Kaupang i Kvisla kom det handelskarer fra Hardanger, Røldal, Voss og mange andre steder. Denne markeds plassen må imidlertid ha blitt nedlagt lenge før 1800-tallet, siden minnene om den er så svake (Riksantikvaren, 2022)».

Det er også registrert gamle slep i området som også gir grunnlag for å anta at dette var et sted med tradisjon for samferdsel og handel. Videre kan man også se antydninger til både rydningsrøyser og steingjerder, som er gode indikasjoner på aktivitet tilbake i tid. Det kunne finnes flere uavdekkede

kulturminner i området, og det ble derfor foretatt en arkeologisk undersøkelse av Viken fylkeskommune. Funnene og avgrensningene av funnene er diskutert med Viken fylkeskommune og er lagt inn i plankartet og planmaterialet. Kulturminner rapporten fra fylkeskommunen, kommer på nyåret 2023, og blir vedlagt før vedtak av planen.

2. Kulturminner

Innenfor planområdet finnes 13 automatisk fredete kulturminner. Disse er hovedsakelig kullgroper og jernvinneanlegg. Kullgroper er spor etter produksjon av kull til jernvinneovner eller til gårdssmier. Veden har blitt stablet i gropa, og jord og torv har blitt kastet på og deretter tente man på. Etter at veden var ferdig forkullet, ble kullet gravd opp. Kullgroperne vises i dag derfor som groper i terrenget med voll rundt. Som regel finnes det rester av kull i gropene. Kullgroper man finner i utmark knyttes til utvinning av jern i yngre jernalder og middelalder (i eldre jernalder benyttet man en ovn der veden ble brent direkte i forbindelse med jernutvinningen, man produserte derfor ikke kull i groper som senere). Kullgroper som ligger nærmere innmark, gårder eller veger kan ha vært benyttet til produksjon av kull til gårdssmier. Denne typen kulturminne er et vanlig funn i området, både lokalt og i regionen.

2.1 Jernvinneanlegg Søre Juvsjordet

Ved arkeologisk undersøkelse i form av sjakting, gjennomført juni 2022, ble det påvist et jernvinneanlegg med ID-nummer: 289661-0. Anlegget ligger i den dyrka marka nord for rv. 7, rett vegg i vegg og øst for eneboligen (Kvisla 81). Det beskrives at det er slaggforkekomster med mye kull i flaten konsentrert ved slagg, type tappeslagg. Anlegget er skadet av dyrkning og hus/hage (Riksantikvaren, 2022).

Figur 2-1. Jernvinneanlegg Søre Juvsjordet (Nibio, 2022)

2.2 Jernvinneanlegg nord for Nordre Juvsjordet

Nord for rv. 7 er det registrert jernvinneanlegg (ID: 289658) ved sjakting juni 2022. Anlegget er sammensatt av to deler, hvor den østlige delen ligger under en antatt rydningsrøys av nyere dato. Det er gjort funn av kull og slaggklumper i overflaten like sør for forekomstene. Den sørvestlige delen beskrives å være av den yngre typen (Riksantikvaren, 2022).

Figur 2-2. Jernvinneanlegg nord for Nordre Juvsjørdet (Nibio, 2022)

2.3 Jernvinneanlegg sør for Kvislavegen 5

Det er gjort funn av tre ulike jernvinneanlegg sør for Kvislavegen 5 og rv. 7 ved arkeologisk undersøkelse og sjakting juni 2022.

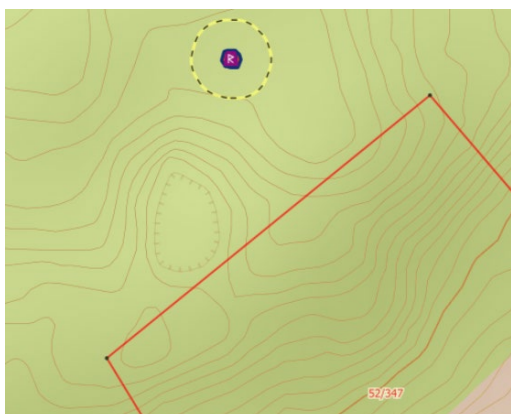
- 289666-0: Slagforekomster påvist ved sjakting i dyrka mark sørsiden av rv. 7. Ødelagt av dyrking og utfylling fra veg. Ligger små klumper av slag spredt i overflaten. Datering fra yngre jernalder - middelalder.
- 289665-0: Jernvinneanlegg i dyrka mark påvist ved sjakting, sør for rv. 7. Slagg av type tappeslagg. Diameter 10 m nord-sør. I nord er det utfylling fra vegen og slagglå under denne fyllingen. bredde ca. 6 m Ø-V. Datering fra yngre jernalder - middelalder
- 289663-0: Jernvinneanlegg påvist ved sjakting sør for rv. 7 i dyrka mark. Anlegget er skadet av dyrking. Fortsetter mot veg og skadet mot vegfylling. Slagg av type tappeslagg i flate med kullkonsentrasjoner. lengde, øst -vest 14 m.x 8 m nord-sør. Datering fra yngre jernalder - middelalder. Vegen slik der er i dag går gjennom sikringssonen.

Figur 2-3. De tre jernvinneanleggene sør for Kvislavegen (Nibio, 2022)

2.4 Kullgrop nord for Kvisla 95

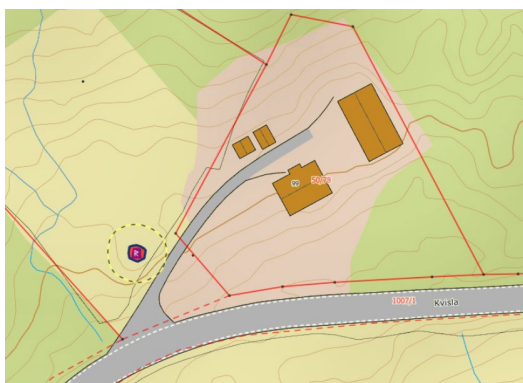
Ved arkeologiske undersøkelser juni 2022 ved sjakting ble det avdekket kullgrop med ID: 289646-0. Kullgropen ligger i furuskogen, og har en rund form med målene: ytre mål er 4 m. Indre mål er 1,7 m. Topp voll er 2,5 m. Dybde er 0,6 m. Bunnmål er 1 x 0,7 m. Kull i bunn 5 cm. Flat bunn. Datering er fra yngre jernalder - middelalder (Riksantikvaren, 2022).

Figur 2-4. Kullgrop nord for Kvisla 95 (Nibio, 2022).

2.5 Kullgrop ved Kvisla 99

Ved arkeologiske undersøkelser foretatt juni 2022 ble det gjennom sjakting avdekket kullgrop med ID: 289046-0. Den ligger rett nordvest for boligen, nord for rv. 7 og øst for en bekk (Riksantikvaren, 2022).

Figur 2-5. Kullgrop ved Kvisla 99 (Nibio, 2022).

2.6 Kullgrop øst for rv. 7

Kullgropen med ID:289641-0 ble avdekket ved sjakting juni 2022. Den ligger i norøsthellende terreng, med åpent og sprett vegetasjon av grantrær. Mål er følgende: Ytre mål er 4 m. Indre mål er 2 m. Kulllag er 10 cm. Dybde 1 m. Topp voll måler 2,8 m. Datert til yngre jernalder – middelalder (Riksantikvaren, 2022).

Figur 2-6. Kullgrop øst for rv. 7 (Nibio, 2022).

2.7 Kullgrop nord for Brubakken

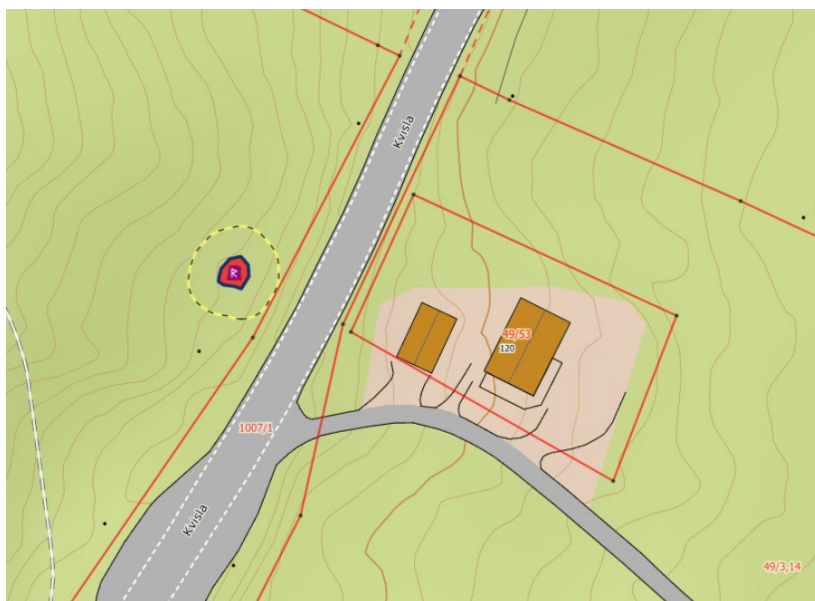
Kullgropen med ID:289642-0 ble avdekket ved sjakting juni 2022. Ligger i furuskog. Mål er følgende: Ytre mål er 4 m. Med voller. Topp voll er 2,5 m. Dybde er 1 m. Indre mål er 1,7 m. Bunnmål er 0,7 m. Datert til yngre jernalder – middelalder (Riksantikvaren, 2022).

Figur 2-7. Kullgrop nord for Brubakken (Nibio, 2022).

2.8 Kullgrop vest for Kvisla 120

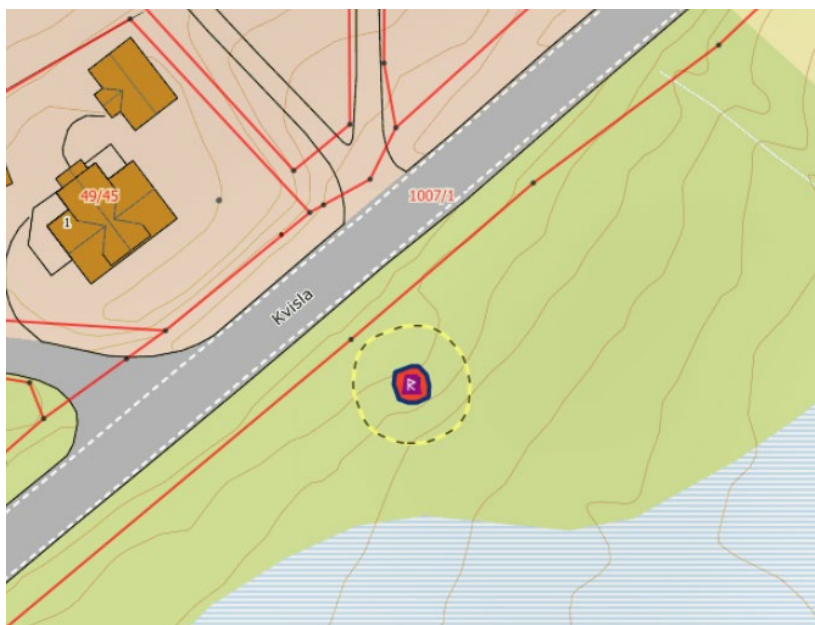
Stor kullgrop med ID:289640-0 vest for rv. 7 ligger i skogsvegetasjon med furu og lyng, avdekket ved sjakting juni 2022. Mål er følgende: Ytre måler 6 m. Indre mål er 3 m. Dybde er 0,9 m og kull i bunn 10-15 cm. Toppvoll måler 4 m. Bunnmål 1x1,3 m. Datert til yngre jernalder – middelalder.

Figur 2-8. Kullgrop vest for Kvisla 120 (Nibio, 2022).

2.9 Kullgrop sør for Hølgjeslåttvegen 1 og Kvisla

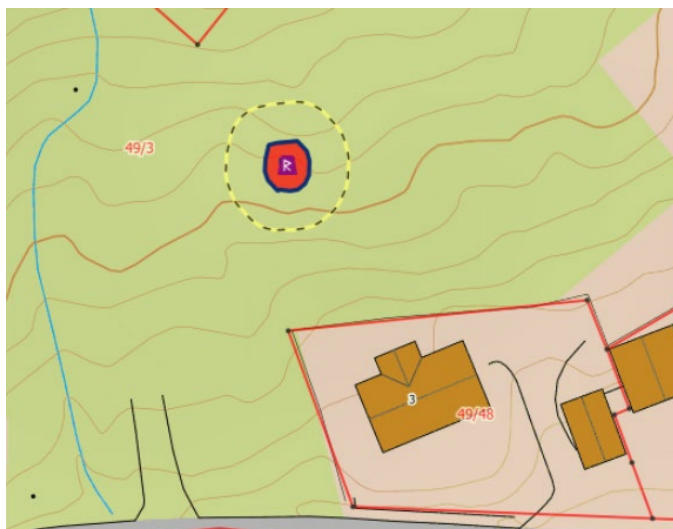
Kullgropen har ID: 289633-0, og er datert til yngre jernalder – middelalder. Området kullgropen ligger i har en del terreng samtidig som at det er overgrodd og dermed lite synlig. Målene er følgende: Ytre mål er 5 m. Indre mål er 2,3 m. Topp voll er 3,5 m. Bunnmål er 1,7 m. Dybde er 0,8 m. Kull-lag i bunn 10 cm (Riksantikvaren, 2022).

Figur 2-9. Kullgrop sør for Hølgjeslåttvegen 1 og Kvisla (Nibio, 2022).

2.10 Kullgrop nord for Hølgjeslåttvegen 3

Ved sjaktning i juni 2022 ble denne kullgropen avdekket. Den har ID: 289632-0, er stor og rund med stein i kantene. Målene er følgende: Ytre mål er 6 m. Indre mål er 3 m. Topp voll er 4 m. Bunnmål er 2,5 m x 2 m. Kull-lag er 10-15 cm. Gropen ligger i sørvendt terreng i et hogstfelt. Dateringen er satt til yngre jernalder – middelalder.

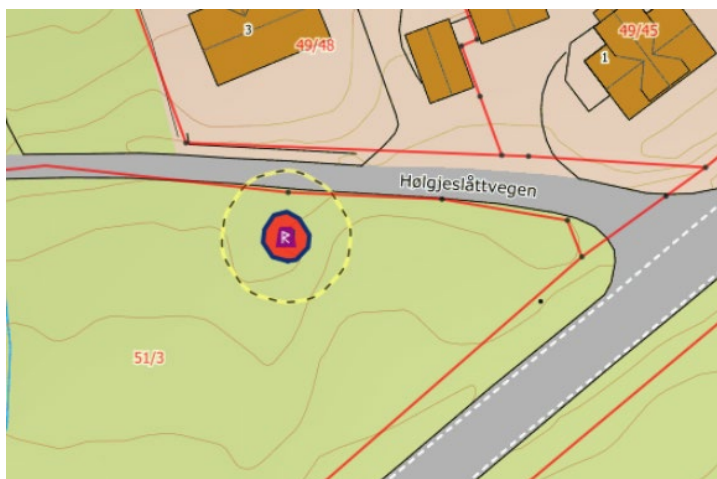
Figur 2-10. Kullgrop nord for Hølgjeslåttvegen 3 (Nibio, 2022).

2.11 Kullgrop ved Hølgjeslåttvegen

Ved Hølgjeslåttvegen ligger en kullgrop, med KulturminneID: 136569-1.

Den blir beskrevet som følgende i Askeladden:

En stor kullgrop som ligger mellom to veger: knappe 40 meter nord for riksveg 7 og umiddelbart sør for mindre veg. Ytre diameter ca. 7 meter og indre ca. 3 meter, bunnen er trolig bolleformet. Dybde anslås til en meter. Beskrivelse fra Enkeltminne: Kullgropen er stor og lett synlig i terrenget. Den har tydelig voll, indre diameter er ca. tre meter og ytre ca. syv. Kullgropen er fylt opp med hogstavfall som gjør det vanskelig å undersøke bunnen, men den ser ut til å ha bolleform. Dybde anslås til ca. en meter. Kull ble påvist i vollen ved hjelp av jordbor.

Figur 2-11. Kullgropen i Hølgjeslåttvegen (Nibio, 2022).

Figur 2-12. Foto av kullgropen fra befaring, tatt fra Hølgjeslåtvegen (Rambøll, 2022)

Figur 2-13. Foto av kullgropen fra befaring, tatt fra Hølgjeslåtvegen (Rambøll, 2022)

3. Kulturmiljøer

Kvisla er ett kulturlandskap med tradisjoner langt tilbake i tid. Det viser blant annet gårdsnavn som, Kaupang, Vindegg, Tufto og Granheim m.fl. Kjente arkeologiske lokaliteter og tradisjoner vitner også om at stedet var en viktig markeds plass helt tilbake i middelalderen, kanskje før (Viken fylkeskommune, 2022).

3.1 Kulturlandskap

Utnyttelse av landskapet i form av beitemark og jordbruk gjør at landskapet gjennom historien har fått typiske trekk for denne typen bruk. For å lette både beitemulighet for dyrene og drift av jorden var det vanlig å plukke stein og samle dette i røyser. Dette kan man se spor etter flere steder i området. I tillegg vil gamle steingjerder være spor etter oppdeling av tidligere beitemark. Uten prøvetaking er det vanskelig å datere, men disse kan trolig trekkes tilbake i tid.

Figur 3-1. Eksempel på rydningsrøys, gnr/bnr 47/1 (Rambøll, 2022).

Figur 3-2. Eksempel på rydningsrøys på jordet og steingjerde som skiller beitene, gnr/bnr 47/3 (Rambøll, 2022)

Figur 3-3. Eksempel på steingjerde som skiller beitene, gnr/bnr 52/1 (Rambøll, 2022)

Flere steder langs vegstrekningen vil landskapet kunne klassifiseres som kulturlandskap på bakgrunn av nettopp beite- og jordbruksdriften som har satt sitt tydelige preg på landskapet.

4. Bygninger, anlegg, nasjonal plan vegkulturminner

Langs rv. 7 ligger flere bygg som har blitt SEFRAK-registrert. Alle disse har rød klassifisering. Rød klassifisering betyr at det må gjøres en vurdering av verneverdien før søknad om riving eller endring kan bli godkjent etter Kulturminnelova § 25.

4.1 Søre Juvsjordet (gbnr 47/1)

Stuen er fra 1800-tallet (SefrakId: 0620-0204-043), og er et sortmalt trebygg. Bygget har skråtak med overheng og tekke i skifer, samt et synlig grunnmur. Det ligger tett inn mot plangrensen, men vil ikke bli påvirket direkte av tiltaket.

Figur 4-1. Flyfoto av SEFRAK-bygg på Søre Juvsjordet, markert med rød sirkel (Nibio, 2022)

Figur 4-2. Fasaden til bygget, sett fra rv. 7 (Google, 2022)

Figur 4-3. Fasaden til bygget, sett fra rv. 7 (Google, 2022)

4.2 Nordre Juvsjordet (gbnr 47/40)

Huset er et rødt stolpehus fra 1700-tallet (SefrakId: 0620-0204-057). Huset ligger slik til at det vanskelig å besiktige fra vegen, men tradisjonelt sett er stolpehus bygget på vertikale stolper, på samme måte som stabbur. Taket anses ikke å være originalt, men i blikk eller annen metall.

Huset ligger tett inn mot plangrensen, men vil ikke bli påvirket direkte av tiltaket. Opplevelsesverdien kan bli noe forringet av tiltaket.

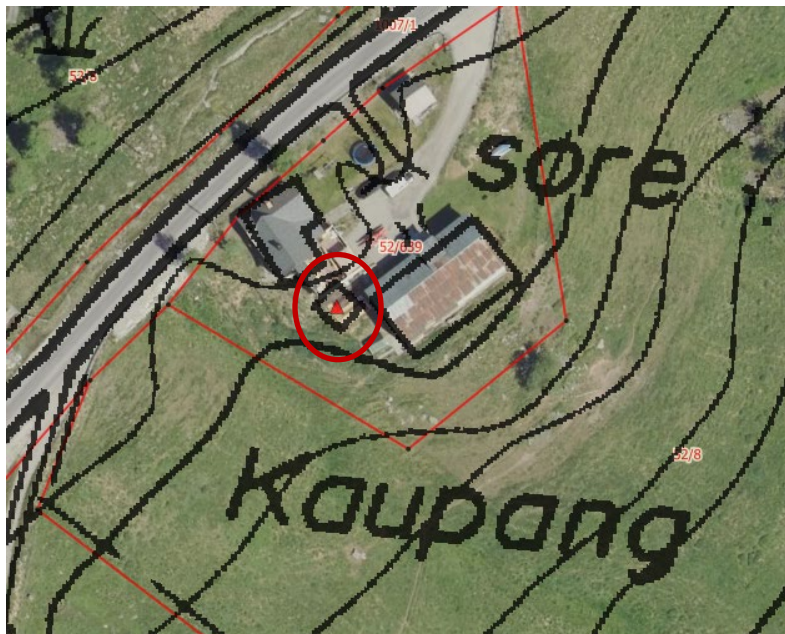
Figur 4-4. Flyfoto av SEFRAK-bygg på Nordre Juvsjordet, markert med rød sirkel (Nibio, 2022).

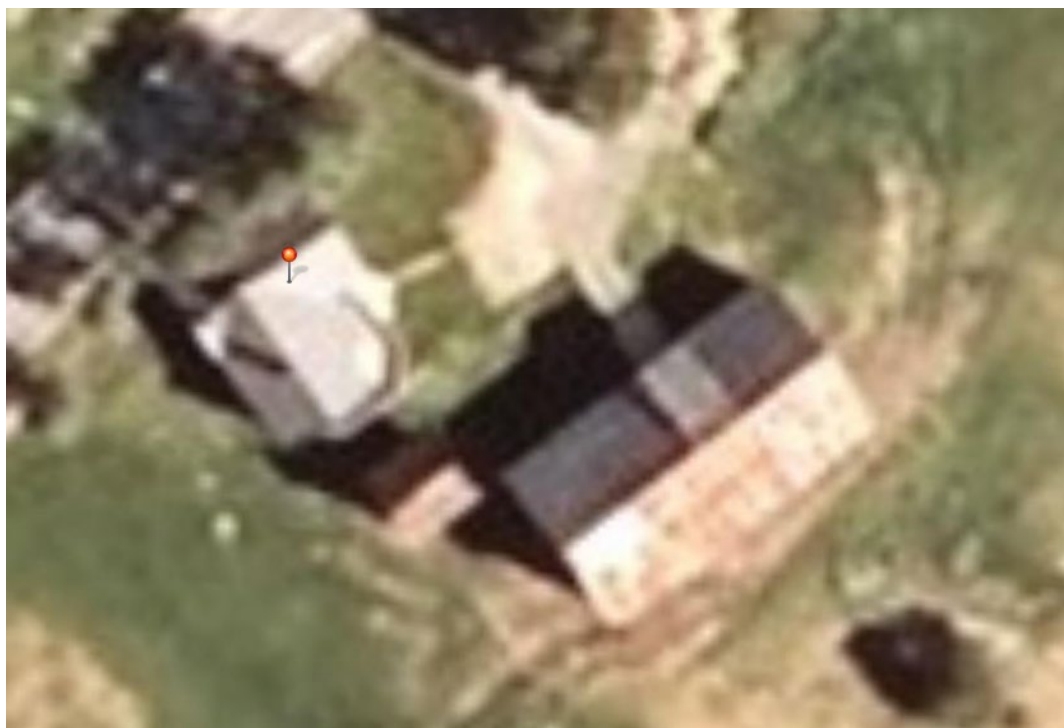
Figur 4-5. Stolpehuset (rødt bygg) sett fra rv. 7 (Google, 2022)

4.3 Søre Kaupang (gbnr 52/639)

Ut fra historiske kart, flyfoto og foto fra befaring, ser det ut til at bygget er revet. Bygget var et loft fra 1800-tallet (SefrakId: 0620-0204-025).

Figur 4-6. Historisk kartlag fra økonomisk kartverk (ØK 1 utgave) fra 1975. Her er bygget avmerket. Flyfoto av dagens situasjon ligger under (Nibio, 2022).

Figur 4-7. Flyfoto fra 2006, her er bygget fortsatt intakt (Kartverket, 2022)

Figur 4-8. Bilde fra befaring viser at bygget er revet (Rambøll, 2022)

4.4 Nordre Kaupang (gbnr 52/10)

Stabbur (SefrakId: 0620-0204-017)

Bygget er fra 1700-tallet, og ser ut til å være tjæret. Bygget har en liten svalgang med utskjæringer i front. Bygget står på påler og har nyere tak av metall.

Figur 4-9. Flyfoto av SEFRAK-bygg (Stabbur) på Nordre kaupang, markert med rød sirkel (NIBIO, 2022).

Figur 4-10. Bilde av stabbur tatt fra vegen (Rambøll, 2022)

Figur 4-11. Bilde av stabbur tatt fra vegen (Rambøll, 2022)

Eldhus fra 1800-tallet (SefrakId: 0620-0204-018)

Bygget ligger omkranset av trær og det er utfordrende å se detaljer fra vegen. Mulig laftet og sortmalt eller tjæret.

Figur 4-12. Flyfoto av SEFRAK-bygg (eldhus) på Nordre kaupang, markert med rød sirkel (NIBIO, 2022).

Figur 4-13. Foto av eldhus tatt fra vegen (Rambøll, 2022)

Begge SEFRAK-byggene ligger innenfor plangrensen. Opplevelsesverdien av husene kan bli forringet av tiltaket.

På tomten (gnr/bnr 52/10) ligger også noe som ser ut som en gammel hustuft. Denne er ikke registrert i noe register, så vernestatus og datering er uviss.

Figur 4-14. Flyfoto av mulig hustuft på Nordre kaupang, markert med rød sirkel (NIBIO, 2022).

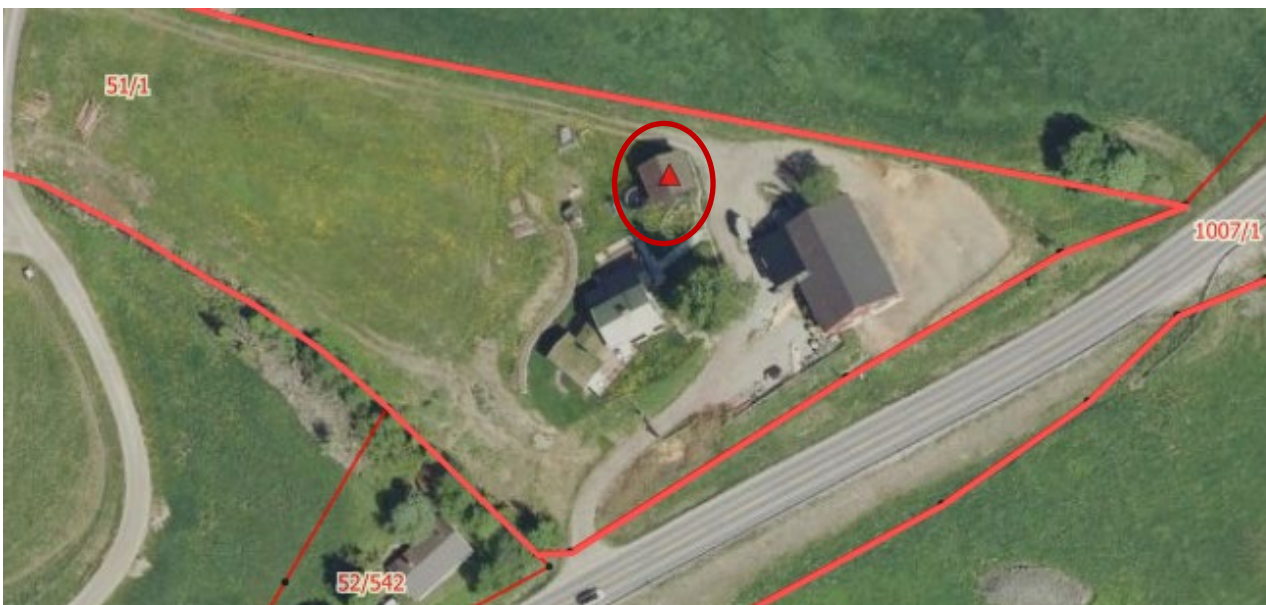
Figur 4-15. Foto av mulig hustuft tatt fra rv. 7 (Rambøll, 2022)

Figur 4-16. Foto av mulig hustuft tatt fra rv. 7 (Rambøll, 2022)

4.5 Rygg (gbnr 51/1)

Bygget er et loft fra 3. kvartil på 1700-tallet (1730-1745) (SefrakId: 0620-0204-006). Ligger tett inn mot plangrensen, men vil ikke bli påvirket direkte av tiltaket

Figur 4-17. Flyfoto av SEFRAK-bygg på Rygg, markert med rød sirkel (NIBIO, 2022).

Bygget er laftet og tjæret med tretak.

Figur 4-18. Loft på Rygg (Rambøll, 2022)

5. Beskrivelse av planforslaget

Statens vegvesen vil utbedre vegen på strekningen Røo-Årset for å bedre framkommeligheten og trafiksikkerheten. Dette innebærer å breddeutvide vegen, utbedre kurver og sideterreng og legge til rette for å øke fartsgrensen. Statens vegvesen vil i planprosessen og vurdere avkjørselssanering.

6. Virkning av planforslaget

Under beskrives påvirkningen av planforslaget for kulturarv i området.

Planforslaget påvirker følgende kullgroper ved at de blir liggende innenfor plangrensen, men vil ikke måtte frigis:

- ID: 289646-0, nord for Kvisla 95. Blir liggende i LNF-område og midlertidig anleggsområde, men vil ikke påvirkes av vegtrasé.
- ID:289046-0, ved Kvisla 99. Blir delvis liggende i LNF-område og midlertidig anleggsområde, men vil ikke påvirkes av vegtrasé.
- ID 289642-0. Blir delvis liggende i LNF-område og midlertidig anleggsområde, men vil ikke påvirkes av vegtrasé.

Planforslaget påvirker følgende jernvinneanlegg og må frigis:

- ID:289661-0, ved Søre Juvsjordet vil bli påvirket ved at det blir liggende i midlertidig anleggsområde og annen veggrunn - grøntareal, samt at vegtraseen går gjennom sikringssonen.

- ID:289658 (1 og 2), nord for Nordre Juvsjordet vil bli påvirket ved at det blir liggende i midlertidig anleggsområde og annen veggrunn - grøntareal, samt at vegtraseen går gjennom sikringssonen.
- ID:289666-0, sør for Kvislavegen 5 vil bli påvirket ved at det blir liggende i midlertidig anleggsområde
- ID:289665-0, sør for Kvislavegen 5 vil bli påvirket ved at det blir liggende i midlertidig anleggsområde og annen veggrunn - grøntareal, samt at vegtraseen går gjennom sikringssonen.
- ID:289663-0, sør for Kvislavegen 5 vil bli påvirket ved at det blir liggende i midlertidig anleggsområde og annen veggrunn - grøntareal, samt at vegtraseen går gjennom sikringssonen og kulturminnet for øvrig.

Planforslaget påvirker følgende kullgroper direkte, og vil måtte frigis:

- ID:289641-0, øst for rv. 7, vil bli liggende innenfor område avsatt til deponi.
- ID: 289640-0, vest for Kvisla 120, vil bli liggende innenfor LNF med midlertidig anleggsområde og annen veggrunn – grøntareal.
- ID:289633-0, sør for Hølgjeslåttvegen 1, vil bli liggende innenfor LNF med midlertidig anleggsområde og annen veggrunn – grøntareal.
- ID:289632-0, nord for Hølgjeslåttvegen 3. Blir liggende innenfor LNF-område med midlertidig anleggsområde, samt at ny veg nord-østover (KV44) vil bli lagt gjennom ytterste delen av sikringssonen.
- ID: 136569-1, ved Hølgjeslåttvegen. Her blir Hølgjeslåttvegen liggende gjennom sikringssonen.

Tabell 1. Planens påvirkning på automatiske fredete kulturminner

Kulturminne	Beliggenhet	Type	Påvirkning
ID:289646-0	Nord for Kvisla 95	Kullgrop	Ingen
ID:289046-0	Ved Kvisla 99	Kullgrop	Ingen
ID 289642-0	Nord for brubakken	Kullgrop	Ingen
ID:289661-0	Søre Juvsjordet	Jernvinneanlegg	Må frigis
ID:289658 (1 og 2)	Nord for Nordre Juvsjordet	Jernvinneanlegg	Må frigis
ID:289666-0	Sør for Kvislavegen 5	Jernvinneanlegg	Må frigis
ID:289665-0	Sør for Kvislavegen 5	Jernvinneanlegg	Må frigis
ID:289663-0	Sør for Kvislavegen 5	Jernvinneanlegg	Må frigis
ID:289641-0	Øst for rv. 7	Kullgrop	Må frigis
ID:289640-0	Vest for Kvisla 120	Kullgrop	Må frigis
ID:289633-0	Sør for Hølgjeslåttvegen 1	Kullgrop	Må frigis
ID:289632-0	Nord for Hølgjeslåttvegen 3	Kullgrop	Må frigis
ID: 136569-1	Ved Hølgjeslåttvegen	Kullgrop	Må frigis

Videre vil begge SEFRAC-registrerte bygninger på Nordre Kaupang ligge innenfor planområdet, men vil ikke bli påvirket av direkte påvirket av veganlegget og tilhørende tiltak. Påvirkningen fra tiltaket i hovedsak forringelse av opplevelsesverdi.

Kulturarv som blir direkte påvirket vil måtte frigis gjennom utgravning. Som del av prosessen vil disse kunne reguleres til bestemmelsesområder med krav om nærmere undersøkelser, i påvente av undersøkelse og utgraving i regi av Kulturhistorisk Museum i Oslo. Det at noen av kullgropene er synlige på overflaten er et viktig historiefortellende element, som gir en opplevelsesverdi til kulturmiljøet i området, og sier mye om den forhistoriske bruken av området.

Både jernvinneanlegg og kullgroper er et vanlig forekommende kulturminne i området, og disse har dermed ingen unik eller sjelden kvalitet. Mange av disse er forringet av dagens bruk, både av jordbruk, bebyggelse og den eksisterende veggen.

Forringelsen av opplevelsesverdien tilknyttet SEFRAK-bygg vil vanskelig kunne løses grunnet tiltakets natur.

7. Avbøtende tiltak

Kulturarv, herunder de automatisk fredete kulturminnene, som blir liggende innenfor plangrensen, men ikke blir direkte påvirket, vil det virke positivt inn å legge inn hensynssone (730), der dagens sikringssone er. Dette vil kunne bevare kulturminnene mot fremtidige tiltak.

For kulturarv der det ikke være mulig med avbøtende tiltak for å bevare, vil det være nødvendig å regulere kulturminnene med bestemmelsesområder som setter krav om nærmere undersøkelser og utgravning.

8. Referanser

Google. (2022). *Google maps*. Hentet fra Streetview.

Rambøll. (2022, Mai). Foto fra befarings.

Kartverket. (2022). *Norge i Bilder*. Hentet fra Norge i Bilder: <https://norgebilder.no/>

Nibio. (2022, Februar 28). *Kilden. Data lastet inn fra www.kulturminnesøk.no*

Viken fylkeskommune. (2022). *Prosjektskildring for arkeologisk registrering*. Viken fylkeskommune.